

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. LXXVI

SECTIO B

2021

GRZEGORZ JANICKI

<https://orcid.org/0000-0003-0731-7898>

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej

al. Kraśnicka 2d, 20-718 Lublin

grzegorz.janicki@umcs.pl

Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe „Glacja i peryglacja Europy Środkowej”, 9–10 września 2021 r., Lublin

Interdisciplinary Scientific Seminar “Glacial and Periglacial of Central Europe”,
September 9–10, 2021, Lublin

W dniach 9–10 września 2021 r. odbyło się w Lublinie Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe „Glacja i peryglacja Europy Środkowej”, którego głównym organizatorem był Instytut Nauk o Ziemi i Środowisku Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie. Wydarzenie to uzyskało afiliację: Komitetu Nauk Geograficznych Polskiej Akademii Nauk (PAN), Komitetu Badań Czwartorzędu PAN, Stowarzyszenia Geomorfologów Polskich oraz Lubelskiego Towarzystwa Naukowego (LTN), a honorowym patronatem objął je JM Rektor UMCS prof. dr hab. Radosław Dobrowolski. W składzie Komitetu Naukowego Seminarium, obok JM Rektora UMCS, znaleźli się dyrektorzy Instytutu Nauk o Ziemi i Środowisku UMCS: dr hab. Sławomir Terpiłowski, prof. UMCS, oraz prof. dr hab. Irena A. Pidek, przewodniczący Komitetu Nauk Geograficznych PAN prof. dr hab. Marek Degórski, przewodniczący Komitetu Badań Czwartorzędu PAN prof. dr hab. Zdzisław Jary, prezes Stowarzyszenia Geomorfologów Polskich dr hab. Małgorzata Mazurek, prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM), oraz wybitni specjaliści z zakresu paleogeografii czwartorzędu i geoarcheologii: prof. dr hab. Andriy Bogucki (Uniwersytet im. Ivana Franko we Lwowie), prof. dr hab. Teresa Madeyska (PAN), prof. dr hab. Leszek Marks (Uniwersytet Warszawski), prof. dr hab. Maryna Komar (Ukraińska Akademia Nauk w Kijowie) oraz prof. dr hab. Paweł Valde-Novak (Uniwersytet Jagielloński).

Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe „Glacjał i peryglacjał Europy Środkowej” jest kontynuacją współorganizowanych przez UMCS w Lublinie wraz z ukraińskimi jednostkami naukowo-badawczymi, w tym zwłaszcza z Uniwersytetem Lwowskim im. Iwana Franki oraz Ukraińską Akademią Nauk w Kijowie, cyklicznych konferencji naukowych dotyczących stratygrafii i paleogeografii plejstocenu obszaru Polski i krajów sąsiednich. Głównym celem Seminarium było zaprezentowanie wyników najnowszych badań dotyczących ewolucji środowiska przyrodniczego i kulturowego w czwartorzędzie, prowadzonych przez międzynarodowe zespoły badawcze na obszarze głównie Europy Środkowej, a także dyskusja wybitnych specjalistów i młodych adeptów nauki w zakresie zastosowania najnowszych technik i metod badań osadów czwartorzędowych. W programie Seminarium organizatorzy uwzględnili sesje tematyczne dotyczące wiodących kierunków badawczych geomorfologii i paleogeografii czwartorzędu oraz geoarcheologii, w tym litologii i stratygrafii osadów glacygenicznych i peryglacjalnych oraz genezy lessów.

W spotkaniu w Lublinie uczestniczyli przedstawiciele wszystkich polskich uniwersyteckich ośrodków naukowych specjalizujących się w badaniach czwartorzędu (fot. 1), PAN (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania

Fot. 1. Uczestnicy Seminarium podczas sesji plenarnej w Auli LTN, m.in. profesorowie: Maria Lanczont (UMCS), Zdzisław Jary (UWr), Małgorzata Mazurek (UAM), Leon Andrzejewski (UMK), Barbaro Woronko (UW) (fot. B. Proll)

[IGiPZ], Instytut Nauk Geologicznych) oraz goście z Uniwersytetu Lwowskiego. Licznie reprezentowane były także regionalne oddziały Państwowego Instytutu Geologicznego Państwowego Instytutu Badawczego. W sumie w Seminarium udział wzięło ponad 100 osób, w tym doktoranci i studenci (UMCS, UAM, Uniwersytet Wrocławski [UWr], Uniwersytet Mikołaja Kopernika [UMK], Uniwersytet Łódzki [UŁ]).

W pierwszym dniu Seminarium w siedzibie LTN odbyły się sesje plenarne i sesja jubileuszowa (fot. 2). W ramach sesji plenarnej wygłoszono 11 referatów, prezentujących główne kierunki badawcze, w tym wyniki najnowszych badań nad czwartorzędem oraz interdyscyplinarnych badań geoarcheologicznych. Sesję plenarną otworzył prof. dr hab. Marek Degórski (PAN) referatem pt. „Co gleba może powiedzieć nam o paleokrajobrazach?”, w którym autor podniósł problem zapisu zdarzeń klimatycznych w profilu glebowym oraz metod rekonstrukcji paleopedologicznych. W kolejnym wystąpieniu zostały omówione wyniki badań przeprowadzonych przez duży międzynarodowy zespół pod kierunkiem prof. dr hab. Zdzisława Jarego (UWr), a dotyczyło ono zapisu późnoplejstocęńskich zmian klimatyczno-środowiskowych w lessach Polski i zachodniej części Ukrainy. Następnie prof. dr hab. Jan Dzierżek (Uniwersytet Warszawski [UW]), we współpracy z prof. dr hab. Leszkiem Lindnerem (UW), przedstawił referat

Fot. 2. Otwarcie Interdyscyplinarnego Seminarium przez JM Rektora UMCS prof. dr hab. Radosława Dobrowskiego i przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego (fot. B. Proll)

dotyczący rekonstrukcji maksymalnego zasięgu i zaniku łądolodu skandynawskiego w Górach Świętokrzyskich. Dr hab. Piotr Gębica, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego, przedstawił ewolucję wybranych systemów fluwialnych w późnym glacie w różnych systemach rzecznych Europy Środkowo-Wschodniej. Podczas wystąpienia prof. dr hab. Mirosława Błaszkiwicza (PAN) zostały omówione problemy ewolucji permafrostu podczas ostatniego cyklu glacialno-interglacialnego na młodoglacjalnym obszarze Niżu Środkowoeuropejskiego. Następny referent, prof. dr hab. Jerzy Nawrocki, opisał karpackie źródła materiału lessowego Polski i zachodniej Ukrainy. Procesy eoliczne były również przedmiotem wystąpienia prof. dr hab. Lidiji Dubis i dr. Jurija Andrejczuka (Uniwersytet Lwowski) zatytułowanego „Ocena stopnia eolizacji ziarn kwarcowych osadów wydm śródlądowych i piasków pokrywowych prawobrzeżnej części Polesia Ukraińskiego”. Ostatnie dwa referaty dotyczyły wyników interdyscyplinarnych badań geoaologicznych prowadzonych w Karpatach Zachodnich nad lessowymi stanowiskami paleolitycznymi Ujazd i Hłomcza (prof. dr hab. Paweł Valde-Novak, Uniwersytet Jagielloński [UJ]) oraz w Gruzji na obszarze Rzymskiego Fortu Apsaros (dr hab. Leszek Łęczyński, prof. Uniwersytetu Gdańskiego [UG], z zespołem międzynarodowym). Obrady plenarne zakończyły się dyskusją ogólną, podczas której podsumowano przedstawione wyniki badań naukowych (fot. 3).

Fot. 3. Dyskusja podsumowująca obrady plenarne w siedzibie LTN: prof. dr hab. Lidija Dubis i prof. dr hab. Barbara Woronko oraz prowadzący dyskusję prof. dr hab. Marek Degórski (fot. B. Proll)

Zwieńczeniem pierwszego dnia obrad była sesja jubileuszowa dedykowana Pani Profesor Marii Łanczont z okazji licznych rocznic pracy naukowej (fot. 4), które przypomniał prof. dr hab. Radosław Dobrowski, przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Seminarium oraz następca Pani Profesor na stanowisku kierownika Katedry Geomorfologii i Paleogeografii UMCS. Sylwetkę naukową,

Fot. 4. Jubilatka – Pani Profesor Maria Łanczont podczas sesji jubileuszowej (fot. B. Proll)

drogę kariery zawodowej oraz osiągnięcia naukowe Prof. dr hab. Marii Łanczont – wybitnej badaczki zagadnień peryglacjalnych, a zwłaszcza korelacji stratygraficznej lessów pogranicza polsko-ukraińskiego – zaprezentowano w formie multimedialnej diaporamy. Po odczytaniu licznych adresów okolicznościowych był czas na złożenie oficjalnych i osobistych życzeń dla dostojnej Jubilatki (fot. 5). Sesja jubileuszowa została zakończona uroczystym koncertem kameralnym przygotowanym przez artystów z Instytutu Muzyki UMCS.

W drugim dniu obrad (10 września) w gmachu Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS odbyły się trzy sesje tematyczne oraz sesja posterowa. Podczas pierwszej sesji tematycznej, prowadzonej przez prof. dr hab. Mirosława Błaszkwiewicza (PAN), uczestnicy mieli możliwość wysłuchania pięciu referatów. Pierwszy z nich w imieniu zespołu autorskiego wygłosiła dr Aleksandra Majecka (UŁ). Poruszono w nim wątek wieku bezwzględnego oraz kwestię charakteru procesów peryglacjalnych zapisanych w osadach z Wysoczyzny Łódzkiej. Następne wystąpienie przygotowane zostało przez zespół badaczy z ośrodka wrocławskiego i lubelskiego, a dotyczyło ono ewolucji pola wydmowego Borów Stobrawskich – wygłosił je mgr Michał Łopuch (UW). Z kolei prof. dr hab. Witold Paweł Alexandrowicz (Akademia Górniczo-Hutnicza) zaprezentował malakologiczne wskaźniki różnicowania nasilenia antropopresji w późnym holocenie w południowej części Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Dalsze dwa referaty dotyczyły przetrwałych struktur poligonalnych. Zespół badaczy z ośrodka warszawskiego pod kierunkiem dr hab. Macieja Dąbskiego, prof. UW, zaprezentował struktury poligonalne widoczne na zdjęciach lotniczych, a prof. dr hab. Radosław Dobrowolski (UMCS) przedstawił „struktury-duchy” widoczne w mikrorzeźbie torfowisk alkalicznych na Pagórach Chełmskich (Polesie Wołyńskie).

Druga sesja tematyczna, prowadzona przez prof. dr hab. Jerzego Nitychoruka (Państwowa Szkoła Wyższa w Białej Podlaskiej), obejmowała pięć referatów dotyczących współczesnych i kopalnych środowisk glacialnych. Prof. dr hab. Zofia Rączkowska i dr hab. Paweł Prokop, prof. IGiPZ, zaprezentowali wyniki badań własnych nad rozwojem gleb i rzeźby w obszarze proglacialnym lodowca Pindari (Himalaje). Następnie dr hab. Sławomir Terpiłowski, prof. UMCS, wraz z międzynarodowym zespołem przedstawił oryginalną koncepcję dotyczącą wpływu podłoża na przebieg plejstocenijskich procesów glacialnych na Polesiu. Plejstocen był również tematem wystąpienia dr hab. Małgorzaty Ludwikowskiej-Kędzi, prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego (UJK), które dotyczyło zlodowacenia Gór Świętokrzyskich. Z kolei dr hab. Maria Górską-Zabielska, prof. UJK, wraz z zespołem zaprezentowała analizę petrograficzną narzutniaków w żwirowni Łubienica-Superunki oraz wskazała ich skandynawskie obszary alimentacyjne. Na zakończenie tej sesji najnowsze wyniki multidyscyplinarnych

Fot. 5. Pamiątkowe zdjęcie Jubilatki Pani Profesor Marii Łanczont ze współpracownikami z Katedry Geomorfologii i Paleogeografii UMCS (fot. B. Proll)

badan dotyczące zmian środowiska Równiny Garwolińskiej od późnego glacjału warty do schyłku eemu przedstawił zespół badaczy pod kierunkiem prof. dr hab. Ireny A. Pidek (UMCS).

W przerwie pomiędzy sesjami tematycznymi miała miejsce sesja posterowa, którą poprowadził prof. dr hab. Stanisław Fedorowicz (UG). W jej trakcie zaprezentowano 7 prac z różnych ośrodków naukowych, ukazujących regionalne zróżnicowanie plejstocenijskich i holocenijskich środowisk sedymentacyjnych w Polsce i na Ukrainie. Wyniki badań sedymentologicznych i petrograficznych w Rostaniu (NW Ukraina) w imieniu zespołu międzynarodowego omówiła dr Anna Orłowska (UMCS). Paleosrodowisko Polski NE zostało przedstawione w pracy mgr Lucyny Tobojako (Państwowy Instytut Geologiczny [PIG], UMK), dotyczącej genezy obniżen bezodpływowych. Dawne środowiska peryglacialne północnego i środkowego Mazowsza zostały udokumentowane na posterze wykonanym przez dr Joannę Rychel (PIG) i dr. Radosława Wasiluka (PIG). Południowe Mazowsze było natomiast przedmiotem prezentacji mgr. Kamila Kultysa opracowanej wraz z zespołem. Jej autorzy dokonali rekonstrukcji zmian środowiska w holocenie na Równinie Kozienickiej. Region Polski Środkowej znalazł się w centrum zainteresowania zespołu łódzkiego na czele z dr hab. Joanną Petera-Zganiacz, który zaprezentował wskaźniki obecności wieloletniej zmarzliny w młodszym dryasie. Przykłady z Wyżyny Kieleckiej były tematem dwóch posterów przygotowanych pod kierunkiem dr. hab. Tomasza Kalickiego, prof. UJK, a dotyczyły budowy doliny Świśliny oraz wzgórz kemowych w okolicy Suchedniowa.

Trzecia sesja tematyczna prowadzona była przez dr hab. Małgorzatę Mazurek, prof. UAM, i prof. dr. hab. Zdzisława Jarego (UWr). Obrady rozpoczęła dr Katarzyna Pochocka-Szwarc (PIG) wraz z zespołem, prezentując znaczenie paleogeograficzne i stratygraficzne nowego stanowiska osadów interglacjału mazowieckiego na Zakłęsłości Sosnowickiej (Polesie Zachodnie). Następnie dr hab. Maria Górńska-Zabielska, prof. UJK, omówiła rolę głazów narzutowych w obiektach dziedzictwa kultury w Polsce NW. Z kolei dr Maciej J. Mendecki (Uniwersytet Śląski [UŚ]), reprezentujący interdyscyplinarny zespół, przedstawił rozpoznanie geofizyczne osadów czwartorzędowych Mierzei Helskiej i zasięg intruzji wód słonych. Kolejny referat wygłosiła dr hab. Iwona Stan-Kłeczek, prof. UŚ, na temat możliwości wykorzystania metod geofizycznych w badaniach peryglacialnej pokrywy blokowej w Sudetach Wschodnich (Republika Czeska). W dalszej kolejności mgr Marcin Krawczyk (UWr) omówił wyniki badań zespołu dotyczące uziarnienia lessów młodszych górnych w Polsce. Tematem przedostatniego referatu, wygłoszonego przez prof. dr hab. Barbarę Woronko (UW), były badania mikromorfologiczne ziaren frakcji pylastej oraz ich znaczenie sedymentacyjne. Sesję zakończył referat interdyscyplinarnego i międzynarodowego

zespołu badawczego, reprezentowanego przez dr. Jacka Skurzyńskiego, w którym omówiono najnowsze wyniki badań składu chemicznego lessów ukraińskich.

Na zakończenie obrad dokonano podsumowania efektów naukowych Seminarium. Podkreślono wyraźny postęp badań nad czwartorzędem, który wyraża się m.in. rozbudową warsztatu naukowego o nowe techniki i metody badawcze (w tym ilościowe i modelowe) oraz pogłębienie horyzontu czasowego badań i uchwycenie sekularnych zmian (oscylacji klimatycznych) zapisanych w osadach czwartorzędowych. Ponadto zwrócono uwagę na rolę interdyscyplinarnych i multidyscyplinarnych zespołów badawczych w rozwoju nauk o Ziemi i geoarcheologii. Profesorowie Maria Łanczont i Zdzisław Jary poinformowali uczestników o kolejnej edycji terenowego seminarium lessowego planowanego w 2022 r. i zaprosili wszystkich zainteresowanych do udziału w seminarium w Jarosławiu.

W trakcie Interdyscyplinarnego Seminarium odbyło się w sumie 30 wystąpień naukowych (23 referaty i 7 posterów), w których zaprezentowano najnowsze wyniki badań prowadzonych nad czwartorzędem przez interdyscyplinarne i międzynarodowe zespoły badawcze. W ramach 7 sesji przedyskutowano aktualne zagadnienia badawcze z zakresu geomorfologii i paleogeografii czwartorzędu, w tym litologii i stratygrafii osadów glacialnych i peryglacialnych. Niezwykle cenna była również możliwość przedstawienia wyników badań geoarcheologicznych, prowadzonych przez interdyscyplinarne zespoły międzynarodowe.

Pokłosiem Seminarium jest publikacja pt. *Glacja i peryglacja Europy Środkowej*. Książka liczy 290 stron, ukazała się pod redakcją Radosława Dobrowolskiego, Anny Orłowskiej, Beaty Hołub i Grzegorza Janickiego, wydana została przez Wydawnictwo UMCS oraz jest dedykowana Pani Profesor Marii Łanczont z okazji jubileuszu jej pracy zawodowej. W pierwszej części książki przedstawiono sylwetkę naukową Pani Profesor Marii Łanczont oraz jej dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny. W drugiej części znajduje się 30 opracowań, w których autorzy, reprezentujący kilkanaście jednostek naukowo-badawczych z Polski i Ukrainy, zaprezentowali wyniki najnowszych badań nad czwartorzędową ewolucją środowiska przyrodniczego Europy Środkowej, w wielu przypadkach uwzględniających także wpływ przemian środowiskowych na kultury prehistoryczne tego obszaru. Ta publikacja jest jednocześnie wyrazem specjalnego podziękowania dla Pani Profesor Marii Łanczont za wieloletni trud koordynacji interdyscyplinarnych badań naukowych i współtworzenie międzynarodowego forum naukowego w Europie Środkowej.

Druk książki *Glacja i peryglacja Europy Środkowej* oraz organizacja Seminarium były współfinansowane ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu „Doskonała Nauka” (nr DNK/SP/466846/2020).